

i čínech, v disentu i ve funkci prezidenta obhajuje práve V. Havel: politika vycházející zdola, opírající se o odpovědnost jednotlivce a směřující k univerzální lidských práv. Vzá-
vislosti na historickém čase se objevuje v různých konturách a akcentech, ve své podsta-
tě však zůstává konzistentní.

Politika a svědomí

Panovníky a vůdce jako se sebou samými identické osobnosti s konkrétní lidskou tvář, odpovědné vždy ještě nějak osobně za své dobré činy i zločiny – ať už je instalo-
vala dynastická tradice, vůle lidu nebo vítězná bitva či intrika – střídá v moderní době
manažer, byrokrat, aparátčík, profesionál na řízení, manipulaci a frázi, odosobněný prů-
sečík mocenských a funkčních vztahů, součásta státního mechanismu internovaná do
své předem dané role, „nevinny“ nástroj „nevinné“ anonymní moci, legitimované vě-
dou, kybernetikou, ideologií, zákonem, abstrakci a objektivitou – tedy vším jiným než
osobní odpovědností k lidem jako osobám a jako bližním. Moderní politik je „transpa-
rentní“, za jeho rozšířenou maskou a umělým jazykem nezahledáme člověka tkvícího
svou láskou, vášní, zálibou, osobním míněním, nenaivní, odvahou či krutostí v řádu
přirozeného světa: to vše i on ponechává jako privatisimum ve své koupelně: zahledá-
me-li tam něco, pak jen zdatnějšího či méně zdatného technologa moci. Systém, ideo-
logie a aparát vyvlastnily člověku – vládnoucímu i ovládanému – jeho svědomí, přiro-
zený rozum a přirozenou řeč, a tím i jeho konkrétní lidsví; státy se přibližují stro-
jům; lidé se mění ve statistické soubory voličů, producentů, konzumentů, pacientů,
turistů či vojáků; dobro a zlo – jako kategorie z přirozeného světa, a tudíž přezítiky
minulosti – ztrácejí v politice reálný smysl; její jedinou metodou se stává účel a je-
dinou měrou objektivně verifikovatelný a tak říkajíc matematizovatelný úspěch. ...

Jsem příznivcem „antipolitické politiky“. Totiž politiky nikoli jako technologie
moci a manipulace s ní nebo jako kybernetického řízení lidí nebo jako umění
účelovosti, praktik a intrik, ale politiky jako jednoho ze způsobů, jak hledat a do-
bývat v životě smysl; jak ho chránit a jak mu sloužit; politiky jako prakticky
mrtavnosti; jako služby pravdě; jako bytostně lidské a lidskými měřítky se řídící
starosti o bližní. Je to asi způsob v dnešním světě krajně nepraktický a velmi těž-
ko v každodenním životě aplikovatelný. Přesto nevím o žádně lepší alternativě. ...
... To, co jsem nazval „antipolitickou politikou“, je možné a může to mít svůj efekt,
i když to ze samé své podstaty nemůže s jakýmkoliv efektem předem kalkulovat. Ten
efekt má přirozeně docela jinou povahu než to, co se rozumí politickým úspěchem na
Západě. Je skrytý, nepřímý, dlouhodobý a těžko měřitelný; mnohdy působí jen v nevi-
ditelné sféře společenského vědomí, svědomí a podvědomí, přičemž může být téměř
neexistující, jak se v ní zpodobuje a do jaké míry participuje na eventálních spole-
čenském pohybu. Ukazuje se však – a to je, myslím, zkušenost zásadní a obecně důle-
žitosti – že jediný zdánlivě bezmocný člověk, který se odváží nahlas zvolat pravdivé
slovo a který celou svou osobou a celým svým životem za ním stojí a je připraven za
ně tvrdě zaplatit, má kupodivu větší moc, byť by byl formálně jakkoli bezprávný, než
v jiných podmínkách tisíce anonymních voličů. Ukazuje se, že i v dnešním světě – a do-
konce právě na té jeho výšce, kde fičí nejostřejší vítr lze postavit osobní zkušenost a přiro-
zený svět proti „nevinné“ moci a odhalit její vinu – tak, jak to udělal autor *Souostroví*
Gulag. Ukazuje se, že pravda a mravnost mohou zakládat nové východisko politiky

a mohou mít i dnes svou nespornou politickou sílu: varovný hlas jedineho statečného
věvce, obklíčeného kdesi v provincii a terorizovaného poštvaným okolím, je slyšet přes
hranice kontinentů a oslovuje svědomí nejmocnějších tohoto světa víc, než jsou celé
brigády námezdných propagandistů s to oslovit samy sebe. Ukazuje se, že tak veskrze
osobní kategorie, jako je dobro a zlo, mají stále svůj jednoznačný obsah a za jistých
okolností jsou schopny ořádit zdánlivě neutěšitelnou mocí s celou její armádou vojá-
ků, policistů a byrokratů. Ukazuje se, že politika zdaleka nemusí už navždy zůstat
záležitostí profesionálů na techniku moci a že jeden prostý elektrikář, který má srdce
na pravém místě, cíť cosi nad sebou a nebojí se, může ovlivnit dějiny svého národa.
Ano, „antipolitická politika“ je možná. Politika „zdola“. Politika člověka,
nikoli aparátu. Politika rostoucí ze srdce, nikoli z teze. Není náhodou, že tato
nadějná zkušenost musí být činěna právě zde, na oné pochmurné výšce. Za
„vlády dne“ je třeba sestoupit až na dno studny, aby člověk spařil hvězdy.

Otázky k textu

Jak charakterizuje Havel politiku dnešní doby? V čem se zde odlišuje panovník od politika? Co znamená, že moderní politik je „transparentní“? Jak chápe „přirozený svět“? Jak vidí svět současný? Co je podle něho „antipolitická politika“? V čem vidí její výzám? Co je podle něho politický efekt? Jak chápe roli občana ve společnosti? Co si myslíte o jeho „moci bezmocných“? Kdo je autorem „Souostroví Gulag“? Co víte dále o V. Havelovi, o jeho postojích a jeho tvorbě?

Havel, V.: *Do různých stran*, Lidové noviny, Praha, 1990, str. 41–59.

Václav Bělohradský

(* 1944)

Český liberálně orientovaný sociolog a filosof. Je profesorem na univerzitě v Terstu a hostující-
cím profesorem na fakultě sociálních věd UK v Praze. K jeho nejvýznamnějším pracím patří
eseje „Přirozený svět jako politický problém“
a rozhovor s Karlem Hvizďalou „Myslet zeleně
světa“. Následující ukátka je z knihy *Uvahy*
„Kapitalismus a občanské cnoti“, které vy-
cházelý na stránkách MF Dnes. Bělohradský se
kriticky zamýšlí nad rolí intelektuála v politice
a vztahem politiky a kultury. Polemizuje
s Havelm a celou naší antipolitickou tradicí.

O politice politické a antipolitické

Ve své Světové revoluci Masaryk říká,
že vždy dělal politiku nepolitickou, pře-
devším kulturní a mravní. Karel Čapek
v úvaze nad politickým odkazem Masa-

